

> Retouradres Postbus 90801 2509 LV Den Haag

Sociaal-Economische Raad
Mw. drs. M. Hamer, voorzitter
Postbus 90405
2509 LK S GRAVENHAGE

Postbus 90801
2509 LV Den Haag
Parnassusplein 5
T 070 333 44 44
F 070 333 44 00
www.rijksoverheid.nl

Contactpersoon

dhr. mr. D.P. Spaans

T 070 333 61 69
DSpaans@minszw.nl

dhr. M. van Bolhuis

T 070 333 51 21
MvBolhuis@minszw.nl

Onze referentie

2017-0000043125

Uw referentie

-

Datum **10 MAART 2017**
Betreft Adviesaanvragen SER 2017

Geachte mevrouw Hamer,

Zoals te doen gebruikelijk in het najaar/winter informeer ik u namens het kabinet over de onderwerpen die in het komende jaar naar verwachting tot een vraag aan de SER zullen leiden.

Naar ik heb begrepen heeft de SER het afgelopen jaar zijn motto 'Denkwerk voor draagvlak' verbreed naar 'Denkwerk voor draagvlak door dialoog'. Dit motto drukt naar mijn mening op de kortst mogelijke manier uit waar de adviestaak van de SER om draait. Door het denkwerk van de SER kan maatschappelijk draagvlak worden gewonnen voor voorgenomen beleid. Dat de SER daarbij in toenemende mate een brede dialoog opzoekt ter versterking van zowel het denkwerk als het draagvlak juich ik van harte toe. Adviezen, signaleringen en verkenningen van de SER hebben op vele momenten en terreinen laten zien hoe de verschillende opvattingen over maatschappelijke ontwikkelingen in werkbare afspraken kunnen worden omgezet. Het kabinet zal daarop ook in 2017 een beroep doen.

Met deze brief wil ik u inzicht bieden in de onderwerpen die naar verwachting van de verschillende departementen in 2017 tot een advies- of verkenningaanvraag zullen leiden. Het gaat daarbij om nieuwe en om enkele eerder aangekondigde onderwerpen, onder verwijzing naar een korte toelichting in de bijlage:

- Integratie door werk
- Schaal en doorgroei ondernemingen
- Co- en zelfregulering
- Flexibiliteit binnen arbeidsorganisaties
- Gezond en veilig werken
- Een diepere en eerlijkere Europese interne markt
- Sociale dialoog met en consultatie van de sociale partners in de publieke sector
- Sociale gevolgen van de Energietransitie
- Ontwikkeling door duurzaam internationaal ondernemen, rol SDG's en IMVO
- Sociale ondernemingen en mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt

Het is mijn verwachting dat de bestaande vragen op bovenstaande terreinen door de betrokken bewindspersonen in overleg met de SER kunnen worden ontwikkeld tot relevante advies- of verkenningaanvragen.

Ook hecht het kabinet eraan een aantal sociaaleconomische onderwerpen in de gezondheidszorg te benoemen waar de SER mee aan de slag is of kan gaan. Het kabinet laat het daarbij aan de SER om nieuwe wegen te vinden die bijdragen aan een kwalitatief goede, toegankelijke en betaalbare zorg.

Daarnaast zijn de afgelopen tijd enkele advies- of verkenningaanvragen aan de SER voorgelegd waaraan de SER momenteel werkt. Onderstaande trajecten lopen ook door in 2017. Zo verwacht het kabinet op dit moment van de SER nog adviezen over onder meer:

- Combinatiebanen
- Medezeggenschap pensioen in kleine ondernemingen
- Agenda stad (vervolgadvies)
- Terugdringen armoede kinderen
- Loondoorbetaling bij ziekte / langdurige werkloosheid
- Verkenning beleidsinstrumentarium voor de transitie naar een circulaire economie
- Post-initieel leren
- Middensegment in het MBO (niveau 2 en 3)
- Langetermijn-agenda *skills* en leren: de OESO werkt momenteel aan een diagnose die als basis kan dienen voor een dergelijke langetermijn-agenda. De SER is nauw betrokken bij deze diagnose en kan de inzichten benutten voor zijn adviezen over o.a. post-initieel leren. Hoe het vervolgtraject in 2017 eruit gaat zien, hangt af van het nieuwe kabinet, maar de SER kan hierbij een rol spelen.

Tevens wacht het kabinet met grote belangstelling op de door de SER aangekondigde brief van bevindingen over de toekomst van het pensioenstelsel, waarin onder meer de uitkomsten van de door de raad gevoerde dialoog worden opgenomen. Ook heeft het kabinet kennis genomen van de 'werkagenda' die de SER heeft opgenomen in zijn advies 'Mens en technologie' waarin is aangekondigd dat de SER zich o.a. zal buigen over het bevorderen van duurzame economische groei, werk maken van een inclusieve arbeidsmarkt en samenleving en het streven naar een balans in wendbaarheid en werk- en inkomenszekerheid. De ontwikkeling van de deeleconomie vormt daarbij een nieuw fenomeen dat zowel vanuit het oogpunt van ecologische duurzaamheid als van toekomstbestendige arbeidsverhoudingen aandacht verdient. Meerdere van de hierboven genoemde trajecten zullen hiervoor relevante bouwstenen opleveren.

Tot slot verzoek ik u om bij deze lopende en nieuw te starten werkzaamheden van de SER de motie Strik (Eerste Kamer, d.d. 1 november 2016) mee te nemen. De motie onderstreept het belang van gelijke kansen op de arbeidsmarkt voor iedereen en legt de vraag bij de SER neer om scenario's en werkwijzen te ontwikkelen om de participatie en carrièremogelijkheden te vergroten van mensen uit de laagste sociaaleconomische klassen, migranten en mensen met een arbeidsbeperking. Dit vanuit de zorg dat een tweedeling in de samenleving dreigt te ontstaan of verder te verdiepen. Deze vraagstelling in de motie Strik raakt aan

Datum

10 MAART 2017
Onze referentie
2017-0000043125

diverse van de bij de SER lopende dan wel komende trajecten; het lijkt daarom niet opportuun hierover een aparte adviesvraag aan de SER te stellen. Namens het kabinet speel ik bij deze de vraag uit de motie Strik naar u door met het verzoek dit mee te nemen in uw komende werkzaamheden.

De inrichting en het onderhoud van ons sociaaleconomische bestel en het welvaarts- en welzijnsniveau dat wij ook voor toekomstige generaties willen veiligstellen vragen om een zorgvuldige, afgewogen benadering. Tegen die achtergrond is de bijdrage van de SER van groot belang. Ik hoop dan ook dat 2017 een vruchtbaar adviesjaar zal blijken.

Hoogachtend,
de Minister van Sociale Zaken
en Werkgelegenheid,

L.F. Asscher

Datum

10 MAART 2017
Onze referentie
2017-0000043125

Integratie door werk

Nederland heeft de afgelopen jaren te maken met relatief hoge immigratiecijfers. We weten uit het verleden dat niet alle groepen migranten in staat zijn snel en succesvol te integreren in de Nederlandse maatschappij. Het hebben van betaald werk is een bewezen effectieve manier om te integreren en tegelijkertijd bij te dragen aan de samenleving. De SER zal worden gevraagd advies uit te brengen over hoe de arbeidsparticipatie van immigranten kan worden verhoogd en daarmee de integratie kan worden verbeterd. De SER wordt gevraagd hierin de aanbevelingen van het WRR-rapport 'Geen tijd verliezen' en de hieruit voortgekomen nieuwe vormen van ondersteuning en dienstverlening te betrekken (en verbreding hiervan naar oudkomers). De SER wordt daarbij verzocht ook specifiek in te gaan op de invloed die van sociale zekerheid en andere instituties uitgaat op een al dan niet succesvolle integratie.

Datum

10 MAART 2017

Onze referentie
2017-0000043125

Schaal en doorgroei van ondernemingen

In een eerder rapport concludeerde de SER dat het verhogen van de arbeidsproductiviteit een belangrijke uitdaging voor Nederland is, en dat innovatie en ondernemerschap hiervoor relevante thema's zijn. In Nederland zijn er veel ondernemers en is er in ieder geval in kwantitatieve zin veel ondernemerschap. Hier zitten relatief veel kleine ondernemingen tussen en de afgelopen jaren is de gemiddelde schaal van ondernemingen verkleind. Er zijn aanwijzingen dat kleine ondernemingen vanwege een gebrek aan schaal minder productief zijn. De schaalverkleining die heeft plaatsgevonden zou daardoor een drukkende werking hebben gehad op de groei van de arbeidsproductiviteit (Kwaak, 2011). Onduidelijk is hoe de wisselwerking is tussen grotere en kleinere bedrijven. Is er bijvoorbeeld sprake van selectie-effecten waardoor alleen productievere bedrijven doorgroeien, of is er sprake van complementariteit waarbij kleine bedrijven in een netwerk als toeleverancier van grotere bedrijven dienen. De vervolgvraag – die ook relevant is voor het beleid – is welke initiatieven kunnen worden ontplooid om het groeipotentieel en het innovatieve vermogen van het Nederlandse mkb in zijn diverse verschijningsvormen verder te versterken. Hierbij is het van belang ook aandacht te besteden aan de samenwerking tussen zzp'ers die vaak produceren in netwerken.

Co- en zelfregulering

Zelfregulering, co-regulering en overige vormen van publiek private partnerschappen hebben in Nederland een lange traditie. Ook andere landen kennen voorbeelden van zelfregulering. Op Europees niveau staan zelfregulering en co-regulering sinds 2003 als complementaire beleidsinstrumenten op de agenda, naar aanleiding van het eerste inter-institutioneel akkoord *Better regulation*. Maar ook in Nederland is hier aandacht voor, bijvoorbeeld in het WRR-rapport *Toeziën op publieke belangen*. De SER wordt gevraagd te adviseren over de bijdrage van zelfregulering en co-regulering aan publieke belangen en hierbij ook internationale voorbeelden en discussies te betrekken. Allereerst kunnen de huidige ontwikkelingen worden geduid: welke patronen vallen hierbij op, in Nederland en in het buitenland? Op basis hiervan kan worden ingegaan op de betekenis en potentie van zelf- of co-regulering: onder welke voorwaarden kunnen burgers, maatschappelijke organisaties en bedrijven publieke belangen borgen? Welke aandachtspunten zijn er bij de vormgeving van de relatie tussen deze private partijen en de overheid? Wat is de (meer)waarde van zelf- of co-regulering?

Flexibiliteit binnen arbeidsorganisaties

De afgelopen periode is er veel aandacht uitgegaan naar externe flexibiliteit op de arbeidsmarkt en hoe deze in goede banen te leiden in relatie tot voldoende zekerheid voor werkenden. Met onder meer de Wet werk en zekerheid is hieraan invulling gegeven. Eveneens een belangrijke vraag is in hoeverre de ontwikkelingen in de economie en op de arbeidsmarkt gevolgen hebben voor dan wel eisen stellen aan flexibiliteit binnen arbeidsorganisaties. De SER wordt gevraagd in zijn advies in te gaan op de volgende vragen. Welke mogelijkheden zijn er voor vormen van deze zogenoemde interne flexibiliteit. Wat zijn kansrijke (nieuwe) vormen van interne flexibiliteit in werkplaats en -tijd (bijv. zelfroosteren), in taken en functies (bijv. functieroulatie, mobiliteit binnen de organisatie, loopbaanontwikkeling) en in arbeidsvoorwaarden (bijv. variabel belonen)? Wat werkt wel en wat werkt niet? Op welke wijze dragen deze vormen bij aan (de doelen van) de organisatie en de mogelijkheden van de mensen die daarvan onderdeel uitmaken? In hoeverre heeft interne flexibiliteit gevolgen voor innovatie binnen arbeidsorganisaties en voor Nederland als geheel? Wat vraagt dit van de verschillende actoren?

Datum

10 MAART 2017

Onze referentie

2017-0000043125

Gezond en veilig werken

Sociaal-economische ontwikkelingen als flexibilisering en toenemende diversiteit van arbeidsrelaties en vormen van economische bedrijvigheid (zoals de groei van het aantal zzp'ers), deeleconomie en robotisering hebben grote gevolgen voor de Nederlandse economie, werkgelegenheid en arbeidsmarkt in het algemeen. Het is van belang de betekenis van deze ontwikkelingen voor het stelsel voor gezond en veilig werken (arbeidsomstandigheden) en de algemene kaders zoals die zijn opgenomen in de huidige wet- en regelgeving, nader te verkennen.

Een diepere en eerlijkere interne markt

De Europese samenwerking staat zwaar onder druk. Het is cruciaal om goed te bezien wat in een instabiele wereld de toegevoegde waarde van gezamenlijk Europees optreden voor burgers en bedrijven is respectievelijk kan en moet zijn. Het werkprogramma 2017 van de Europese Commissie heeft als motto: "Naar een Europa dat ons beschermt, sterker maakt en verdedigt." In dat verband worden tien prioriteiten geformuleerd. Drie daarvan hebben bij uitstek betrekking op thema's die de SER, ook blijkens eerdere advisering, ter harte gaan:

- Nieuwe impulsen voor banen, groei en investeringen;
- Een diepere en eerlijkere eengemaakte markt met sterkere industriële basis;
- Een diepere en eerlijkere Economische en Monetaire Unie.

In dit verband zal de Commissie begin 2017 een Witboek uitbrengen over de toekomst van Europa.

Het kabinet wil de SER vragen een verkenning te maken van belangrijke keuzes op weg naar een interne markt die een eerlijk en gelijk speelveld biedt, en daarmee een goede basis kan leggen voor duurzame, slimme en inclusieve groei die alle burgers ten goede kan komen. Het is belangrijk dat de interne markt ruimte biedt voor belangrijke technologische, economische en sociale ontwikkelingen, en daar duurzame kaders voor biedt zodat iedereen ervan meeprofiteert. Dit kan bijdragen aan een groter draagvlak voor de interne markt. Deze brede benadering sluit ook aan bij de doelstellingen van de SER (evenwichtige economische groei, passend binnen het streven naar duurzame ontwikkeling; een zo groot mogelijke arbeidsparticipatie; een redelijke inkomensverdeling).

Sociale Dialoog met en consultatie van de sociale partners in de publieke sector

Het kabinet heeft naar aanleiding van het advies getiteld "Buitengewoon normale sturing" van de interdepartementale werkgroep "Sturing op collectieve arbeidsvoorwaardenvorming in de publieke sector" aan de Tweede en Eerste Kamer der Staten-Generaal gemeld dat het wenselijk en nodig is om de overheidswerkgevers en de overheidsvakbonden nadrukkelijker te consulteren over en te betrekken bij voorgenomen algemene wetgeving en beleid en bij sociaal overleg met de sociale partners in de marktsector. Draagvlak bij sociale partners in de publieke sector voor maatregelen die overheidswerkgevers en -werknemers raken, is van groot belang. Consultatie van de sociale partners in overheids- en onderwijssectoren over voorgenomen algemene wetgeving en beleid en hun inbreng in het sociaal overleg heeft voor alle partijen meerwaarde, maar vindt nu niet structureel en breed plaats.

De SER wordt verzocht een verkenning te maken naar de mogelijkheden om de sociale partners uit de publieke sector (in het bijzonder de zelfstandige publieke werkgevers) te betrekken bij het sociaal overleg en de sociale dialoog met de sociale partners in de marktsector en bij de consultatie en advisering over voorgenomen algemene wetgeving en beleid.

Overheidswerkgevers zijn in veel opzichten normale werkgevers, maar in bepaalde opzichten juist ook bijzonder. Daarbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan de dubbelrol van de overheid als wet- en regelgever en als werkgever, aan het eigenrisicodragerschap van overheidswerkgevers voor werkloosheidslasten, aan het overheidspensioenfonds ABP en aan de afwijkende rechtspositieregelingen voor ambtenaren. De SER wordt verzocht om de sociale partners in de publieke sector te betrekken bij deze verkenning.

Sociale gevolgen van de Energietransitie

In de Energieagenda 'Naar een CO2 arme energievoorziening' (7 december 2016) wordt de volgende vraag richting de SER gesteld:

Welke gevolgen de energietransitie voor de arbeidsmarkt precies zal hebben, is moeilijk te voorspellen. Dat geeft ook de SER aan in haar verkenning Mens en technologie: samen aan het werk. Het kabinet houdt de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt daarom nauwlettend in de gaten en heeft oog voor de dynamieken die de energietransitie op de arbeidsmarkt teweeg brengt. De SER zal worden gevraagd om de verschillende aspecten van de sociale agenda verder te onderzoeken. Door als overheid, werknemers, werkgevers en overheidsinstellingen vroegtijdig en gezamenlijk op te treden, kunnen we de kansen van de energietransitie grijpen en zorgen dat zoveel mogelijk mensen ervan profiteren.

Ontwikkeling door duurzaam internationaal ondernemen, rol SDG's en IMVO

Sinds enkele jaren is het beleid voor buitenlandse handel en ontwikkelingssamenwerking nadrukkelijk bij elkaar gebracht en is de beleidsinzet erop gericht om synergie te bewerkstelligen tussen deze agenda's. Tegen deze achtergrond verzoekt de regering de SER om in het licht van recente ontwikkelingen te reflecteren op zijn advies 'Ontwikkeling door duurzaam ondernemen' uit 2011 en een toekomstgerichte visie te geven op het belang van de private sector in het bevorderen van duurzame ontwikkeling. In de reflectie van de SER zou de vraag aan de orde moeten komen wat de Strategic Development Goals (SDG's) en de op de in 2012 vernieuwde OESO Richtlijnen gebaseerde IMVO-convenanten betekenen voor deze beleidsterreinen en hoe deze ontwikkelingen zich tot elkaar verhouden. Ook kan de rol van handels- en investeringsakkoorden 'nieuwe stijl' bij dit advies betrokken worden.

Datum

10 MAART 2017

Onze referentie

2017-0000043125

Sociale ondernemingen en mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt

Veel partijen/actoren zijn actief bij het aan het werk helpen en houden van mensen met afstand tot de arbeidsmarkt. Sommige organisaties werken vanuit een intrinsieke motivatie, zoals zogenoemde sociale ondernemingen, andere doen dat omdat ze vanuit de overheid die taak hebben gekregen, zoals de (sociale) werkbedrijven. Ook gemeenten en reguliere bedrijven zijn op dit terrein actief. In zijn verkennend advies *Sociale ondernemingen* (mei 2015) heeft de SER gewezen op het belang van de verbindingen tussen sociale ondernemingen, werkbedrijven en overige organisaties die zich bezig houden met re-integratie. De SER geeft aan dat steeds meer ondernemingen actief sociaal en inclusief ondernemen. Daarmee komt steeds meer ervaring beschikbaar over hoe men de talenten van mensen met een arbeidsbeperking kan benutten en vervolgens vertalen naar passend werk. Volgens de SER is het wenselijk dat deze ervaringen gedeeld worden en bijvoorbeeld door best practices inzichtelijk gemaakt worden. Dit levert een bijdrage aan de overheidsdoelstelling van een inclusieve arbeidsmarkt en vergroot de maatschappelijke impact van sociale ondernemingen. De SER wordt gevraagd deze gedachte in samenwerking met gemeenten uit te werken en inzichtelijk te maken hoe publieke partijen en sociale ondernemingen kunnen samenwerken om daar beiden meerwaarde van te hebben en hoe kwetsbare groepen daarvan kunnen profiteren. Hiermee wordt de herkenning en daarmee het draagvlak voor de inspanningen van sociale ondernemingen vergroot.

Datum

10 MAART 2017

Onze referentie

2017-0000043125

Sociaaleconomische aspecten/thema's in de gezondheidszorg

Het kabinet stelt het zeer op prijs dat de SER werkzaamheden ontplooit mede naar aanleiding van zijn advies *Naar een kwalitatief goede, toegankelijke en betaalbare zorg* (2012). Het stelt met genoegen vast dat de raad zich buigt over dit belangrijke beleidsdomein en daarbij de ruimte en mogelijkheden die het stelsel biedt benut. Daarbij gaat het om onderwerpen als:

- versterken en goed benutten (ook in het buitenland) van de economische en innovatieve waarde van de Nederlandse gezondheidszorg en de bijdrage van ondernemerschap en innovatie aan economische groei, kwaliteitsverbetering en kostenbeheersing;
- werken aan een toekomstbestendige arbeidsmarkt in de zorg. Hoe komen we tot een kwantitatief en kwalitatief voldoende arbeidsaanbod? hoe kan mantelzorg hierbij een positieve rol vervullen? hoe brengen we zorgopleidingen tot stand die aansluiten op de noden van de zorgarbeidsmarkt? hoe bereiken we arbeidsverhoudingen gericht op inzetbaarheid in de verschillende zorgsectoren, tegen de achtergrond van de groeiende vervaging van grenzen op deze arbeidsmarkt, tussen sectoren en in financieringsvormen, en het toenemende belang van netwerken en het regionale/lokale schaalniveau?
- het op een creatieve manier kijken naar mogelijkheden en combinaties in de grote financiële thema's wonen, zorg en pensioenen in de Nederlandse huishoudens; hier liggen grote kansen om op een vernieuwende wijze bij te dragen aan de publieke belangen.
- verschuiven van de focus in de zorg naar zowel behoud en bevordering van gezondheid als het voorkomen van ziekte en beroep op zorgvoorzieningen, met in het bijzonder aandacht voor zgn. sociaaleconomische gezondheidsverschillen (o.a. tussen laag- en hoogopgeleiden). Het kabinet vraagt hierbij uitdrukkelijk aandacht voor de rol die sociale partners hierbij zelf kunnen spelen, en voor het duurzaam verankeren van initiatieven als '*Alles is gezondheid...*' gericht op preventie binnen en buiten het systeem van de gezondheidszorg.

Het kabinet waardeert het dat de SER op uiteenlopende manieren (bvb via verkenningen of signaleringen, en via overleg en dialoog met belanghebbenden) met deze thema's aan de slag is of gaat, die er mede op zijn gericht om te komen

tot het uitwisselen van goede praktijkvoorbeelden; dit kan inspirerend werken en kan de effectiviteit van initiatieven en beleid bevorderen. Het kabinet laat het aan de SER om ook buiten de gekende kaders te zoeken naar goede praktijken die genoemde thema's verder kunnen brengen gericht op een kwalitatief goede, toegankelijke en betaalbare zorg.

Datum

10 MAART 2017

Onze referentie
2017-0000043125